

Şeyh Ali'nin Ta'bîrnâme'sinde Rüya Türleri ve Hayvan Motifleri

*Dream Types and Animal Motifs
in Sheik Ali's Book of Dream Interpretation*

Sevim Yılmaz Önder

Doçent Doktor
Yıldız Teknik Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0003-0661-5981
sevim.yilmazonder@gmail.com

Aslıhan Büyükşekerci

Doktora Öğrencisi
Yıldız Teknik Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0002-5035-2173
aslihanbuyuksekerici@hotmail.com

Yılmaz Önder, Sevim ve Aslıhan Büyükşekerci. "Şeyh Ali'nin Ta'bîrnâme'sinde Rüya Türleri ve Hayvan Motifleri." *Nesir: Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 2 (Nisan 2022): 87-108.

Makale geliş tarihi: 27 Şubat 2022 Makale kabul tarihi: 21 Mart 2022

Şeyh Ali'nin Ta'bîrnâme'sinde Rüya Türleri ve Hayvan Motifleri¹

Öz

Bu makalede Şeyh Ali tarafından Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış bir tabirname incelenmektedir. Eser içinde “gerçek ve yalan” olmak üzere iki çeşit rüya anlatılır. Yazara göre bir rüya tabir edilirken sadece motifin taşıdığı anlamı değil; aynı zamanda rüyayı gören kişinin cinsiyetini, yaşını, sosyal statüsünü de göz önünde bulundurmamak önemlidir. Eserde 300'den fazla motif tabir edilmiştir. Bunların arasında Allah, melekler, peygamberler, gezegenler, yiyecekler, hayvanlar ve benzeri motifler sayılabilir. Bu motifler arasında en dikkat çeken hayvanlardır. 51 farklı hayvanın yorumlandığı eserde İslam dininin etkisi açıkça görülür.

Anahtar Kelimeler

Eski Anadolu Türkçesi, Şeyh Ali, tabirname, rüya, hayvanlar

Abstract

This article examines the book of dream interpretation (tabîrnâme) written by Sheik Ali in Old Ottoman Turkish. In the book, two different types of dreams are analyzed: the “true dream” and the “false dream.” According to the author, to interpret a dream, it is important to consider not only the meaning of the motif, but also the gender, age and social status of the person who has the dream. In the book there are more than 300 motifs such as God, angels, prophets, planets, food, animals, etc. Among these motifs, the dreams about animals are the most remarkable. There are strong Islamic influences in 51 different animal motifs interpreted in this book.

Keywords

Old Ottoman Turkish, Sheik Ali, dream interpretation book, dream, animals

¹ Bu makalede kaynak olarak kullanılan Şeyh Ali'ye ait metin, Aslıhan Büyükşekerci, “Şeyh Ali'ye Ait Bir Tabirname” (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019) adlı tezden alınmıştır.

Giriş

Osmanlı Dönemi Türk edebiyatında rüyada görülen sembollerin hangi anlamlara geldiğini açıklayan eserlere *ta'birname* (تعبير نامه), rüyayı yorumlayan kişilere ise *mu'abbir* (معبّر) denirdi. Rüya tabiri konusunda akla gelen en büyük isimlerden biri 729 yılında ölen İbn Sîrîn'dir. İlk rüya tabircilerinden biri olarak anılan İbn Sîrîn'in *Ta'birü'r-rüya* ve *İbâretü'r-rü'yâ* [Rüya tabiri ve rüya ibaresi] adında iki eseri olduğu bildirilir.² Ayrıca bir rüya tabircisi övülmek istendiğinde ona “Her çağın İbn Sîrîn'i, her şehrin Yûsuf'u” olduğu söylenir.³ İbn Sîrîn'in yanında Ca'ferü's-Sâdık'ın *Kitâb fi ta'birü'r-rü'yâ* [Rüya tabiri kitabı], İbn Kuteybe'nin *Ta'birü'r-rü'yâ* [Rüya tabiri] ve Nasr b. Ya'kûb ed-Dîneverî'nin *et-Ta'birü'l-Kâdirî fi'l-ahlâm* [Rüyalar hakkında Kadirî yorumu] adlı kitapları ilk tabirnamelerden sayılır.⁴

İlk örnekleri Arapça ve Farsçadan tercüme olan tabirnamelerin Türk edebiyatındaki varlığı 15. yüzyıldan sonra hissedilmeye başlanır. Osmanlı Dönemi Türk edebiyatında birçok tabirname örneği bulunsa da Seyyid Süleymân'ın (öl. ?), Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (öl. 1240), İbn Sîrîn'in ve Niyâzi-i Mısri'nin (öl. 1694) eserleri en çok bilinenlerdir.⁵ Bibliyografik çalışmalarda, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış 106 adet tabirname olduğu bildirilmiştir. Kataloglardaki yazım tarihi göz önüne alındığında en eski tabirname *Müşkilgüşâ*'dır [Müşkül çözen]. Her ne kadar katalogta istinsah tarihi 1699 olarak geçse de üzerinde yapılan doktora çalışmasında 1496 olarak tespit edilmiştir.⁶ Yazım veya istinsah tarihi belli olmamakla beraber sunulduğu bey ya da hükümdar göz önüne alındığında en eski eser olarak karşımıza Muhammed ibn Hasan ibn Aliyyi'l-Hüseyn'in (öl. ?) *Kitâbu't-ta'birât* [Tabirler kitabı] çıkmaktadır. Yazar, “İ. Murat döneminde yaşadığını ve eserini Orhan oğlu Murat Bey'e sunduğunu” belirterek eserinin adını *Tuhfetü'l-Mülûk* [Meliklere hediye] koyduğunu bildirmiştir. Böylece istinsah tarihi 1380 civarlarına denk gelir. Ondan sonra en eski olduğu düşünülen eser, Ahmed-i Dâî'nin (öl. 1421'den sonra)

2 Ahmet Yücel, “İbn Sîrîn,” erişim 05.02.2022 <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-sirin>

3 Wilhem Ahlwardt, Verzeichnis der arabischen Handschriften, No. 4263, Spr 1992. detaylı bilgi için bkz. Annemarie Schimmel, *Halifenin Rüyaları*, çev. Tuba Erkmen (İstanbul: Kabalcı, 2005), 22.

4 Vildan S. Coşkun, Orhan Şaik Gökyay “Tabirname,” erişim 05.02.2022 <https://islamansiklopedisi.org.tr/tabirname>

5 Gülçiçek Akçay, “Mesnevilerde Rüya Teorileri,” *Türkbilgi Dergisi*, s. 36, (2018): 215.

6 Hatice Eminoğlu, “Müşkil Güşâ (Dil Bilgisi-Metin-Dizin)” (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2003), 12.

Ta'birnâme-i Türkî adlı eseridir. Bu eser, Germiyan sultanı Süleyman Şah'ın torunu II. Yakup Han adına Farsçadan tercüme edilmiştir.⁷

Sanat kaygısı taşımadıkları için halkın anlayabileceği, sade bir dil ile yazılan tabirnameler; tek başına veya müstakil bir eser olabilecekleri gibi bazı mecmuaların içinde bir bölüm ya da derkenar şeklinde de karşımıza çıkabilir. Genelde bâb esasına göre yazılan tabirnameler, alfabetik sıraya göre ya da rüyada görülen sembolün ihtivasına göre düzenlenir.⁸ Buna göre ilk sıralarda Allah, ölümden sonra diriliş, peygamberler, Kâbe, hac ziyareti gibi dinî unsurlar; ardından güneş, ay ve yıldızlar, vücudun kısımları, evlenme ve boşanma, hastalık, ölüm, toprak, dağlar, şehirler, köyler, fırtına, yağmur, bulutlar, deniz, ırmak ve gemiler, ağaçlar, meyveler, giysiler, mücevherler, silahlar, çadırlar, hayvanlar, zanaatkârlar ve aletleri ile ender rastlanan olaylar yer alır.⁹

Şeyh Ali ve Tabirnamesi

Şeyh Ali'nin tabirnamesi Süleymaniye Kütüphanesi, Carullah Efendi Koleksiyonu 02101-001'de kayıtlıdır. Eserin yazıldığı tarih hakkında kesin bir bilgiye rastlanmamakla beraber eserde Eski Anadolu Türkçesi kullanılmıştır. Metin toplamda 28 varak, 55 sayfadır. Her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Eserin ilk satırında *Hâzâ kitâbu ta'birnâme te'lîfi Şeyh Ali – rahmetullâhi aleyhi* – yani, “Bu kitap – Allah rahmet eylesin – Şeyh Ali'nin telifidir.” denmektedir. (Bkz. Resim 1. *Yazar Şeyh Ali'nin de adının geçtiği eserin ilk sayfasından bir kısım [1b]*) Kaynaklarda Şeyh Ali'nin kim olduğu ile ilgili bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Eser, toplamda 52 kısma ayrılmıştır. Fakat eser içindeki numaralandırma ile içindekiler bölümünün numarası zaman zaman birbirinden ayrılır. Bölümlerin birbiri ile tutarlı olmamasının bir başka sebebi ise müstensih'in içindekiler bölümünde bildirdiği bir motifi, metin içerisinde unutması ya da yeni bir motifi metne eklemesidir. (Bkz. Tablo.1 *Eserin Bölümleri*)

7 Adem Balaban, “Türkçe Yazma Tabirnameler,” *Dil ve Edebiyat Eğitim Dergisi*, s.9, (2014): 117.

8 Balaban, “Türkçe Yazma Tabirnameler,” 117.

9 Schimmel, *Halifenin Rüyalari*, 25.

Resim 1. Yazar Şeyh Ali'nin de adının geçtiği eserin ilk sayfasından bir kısım [1b]

Tablo 1. Eserin Bölümleri

Bölüm Adı	Bölüm Numarası
Gerçek Düş, Yalan Düş	1. bâb ¹⁰
Mestur Kişinin Düşü	2. bâb
Allah, Melekler, Peygamberler, Cennet ve Cehennem, Kıyamet	3. bâb
Güneş, Ay, Yıldız, Yağmur, Gök Gürlemesi, Kar, Dolu	4. bâb
Deniz, Akarsu, İrmak, Çay, Havuz	5. bâb
Aydınlık, Karanlık, Ateş, Kandil	6. bâb
Dağ, Tepe, Taş, Toprak, İniş, Yokuş	7. bâb
Mescit, Minare, Mimber, Musalla	8. bâb
Bostan, Pazar, Dükkân, Hamam	9. bâb
Gül Suyu, Misk gibi Hoş Kokular	10. bâb
Hizmetçi, Oğlan, Kız, Kadın	11. bâb
Abdest, Teyemmüm, Dua Etmek ve Oruç Tutmak gibi Dinî Öğeler	12. bâb
Kadı, Halife, İmam, Hatip	13. bâb
Kalem, Kalemlik, Mürekkep, Kur'an-ı Kerim	14. bâb
İnsan ve Organlar	15. bâb
Kapı, Kilit, Yorgan gibi Gündelik Eşyalar	16. bâb
Ocak, Kömür, Çömlek gibi Gündelik Eşyalar	17. bâb
Yerin Sarsılması	18. bâb
Kan Aldırmak, Hacamat, Kitap Okumak, Yazı Yazmak	19. bâb
Bevl, Hades, Necis gibi Pis Öğeler	21. bâb ¹¹
Ağaçlar ve Yemişler	22. bâb
Soğan, Sarımsak, Biber, Ot, Saman	23. bâb
Ekmek, Tatlı, Şeker, Tuzlu	24. bâb
Şaraplar, Sarhoşluk	25. bâb
İnci, Yakut, Altın gibi Madenler	26. bâb

10 Metin içinde 2. bâb olarak geçmektedir.

11 Fihriste numaralandırmada 20. bâb atlanmıştır.

Şeyh Ali'nin Ta'birname'sinde Rüya Türleri ve Hayvan Motifleri

Giysi, Çorap, Başlık	27. bâb
Evlenmek, Cinsel İlişki, Sarılmak	28. bâb
İp, İplik, Bent	29. bâb
Silah, Süngü, Ok, Hançer, Bıçak	30. bâb
Pamuk, Kilim	31. bâb
Asi ¹²	32. bâb
Zindan, Kafes, Ötüler	33. bâb
Öldürmek	34. bâb ¹³
Düdük, Tef	35. bâb
Un ve Bakliyatlar	36. bâb
Havada Uçmak	37. bâb
Yırtıcı Hayvanlar	38. bâb
Giysi Yırılması ve Yırtıcı Hayvanlara Zarar Vermek	39. bâb
El Yıkamak, Misvak gibi Temizlikle ilgili Öğeler	40. bâb
At, Katır gibi Binek Hayvanları	41. bâb
Koyun, Koç gibi Kurbanlık Hayvanlar	42. bâb
Dağlardaki Eti Yenen Hayvanlar	43. bâb
Sığır ve Yavrusu	44. bâb
Manda ve Yavrusu	45. bâb
Domuz, Sıçan gibi Hayvanlar	46. bâb
Aslan, Kaplan, Kurt gibi Yırtıcılar	47. bâb
Kuşlar	48. bâb
Arı, Karınca gibi Küçük Hayvanlar	49. bâb
Balık, Yengeç gibi Suda Yaşayan Canlılar	50. bâb
Şeytan, Put, Yahudi gibi Öğeler	51. bâb
Zanaat Ehli	52. bâb
Düğün ve Misafir Ağrlamak	53. bâb

12 عصى şeklinde yazıldığı için 'aş' okunuşu tercih edildi, ancak şüphelidir.

13 Metnin içinde bu bâb mevcut değil. Bu yüzden bir sonraki bâba 34 numarası verilmiştir.

Rüya Türleri

Eserin birinci bâbında “gerçek ve yalan rüya” anlatılmış, ikinci bâbında ise rüyanın görüldüğü saat ile rüyayı gören kişinin tabire olan etkisi üzerinde durulmuştur. Buna göre rüyalar *gerçek* ve *yalan* olmak üzere ikiye ayrılır. İnsanın, Allah’ın kendisine yardım ettiğini, ilahi duygu ve düşünceler verdiğini ya da ileride yaşayacağı sınavları gördüğü rüyalar gerçek rüyalar ve üçe ayrılır: *tesbîr*, *tahrîr*, *ilham*. *Tesbir* adı verilen rüyanın bir diğer adı *melekü’r-rüyâ*dır ve bu rüyada Allah, kuluna dünya ve ahiretteki işlerine gelecek olan müjdeyi vermesi için bir melek görevlendirir. Bu melek gelecekte yaşanacak güzel şeyleri rüyada gösterir. Bu rüyayı görene, “bir daha hiç kötü rüya görmemesi için sadaka vermesi” tavsiye edilir. *Tahrîr* adı verilen rüya daha çok uyarıcı niteliktedir. Allah, kuluna rüyada göstermesi için yine bir melek görevlendirir fakat bu sefer bu melek mümin olduğu halde asi olan kula “başına gelecek olan kötü olayları” rüyasında gösterir. Bu rüyayı gören kişiye “tövbe etmesi, Allah’a sığınması ve günahlardan sakınması” öğütlenir. *İlham* türündeki rüyada ise kişiye Allah tarafından ilham, yani ilahi bir düşünce ve duygu gelir. Bu rüyayı görene “Allah’a sığınıp tövbe etmesi, işlediği hayırları arttırması, hacca gitmesi ve Allah yolunda savaşması gerektiği” tavsiye edilir.

Eserde *gerçek rüya* görmek isteyen kişinin abdest alıp “Allah’ın yüce ismine sığınana yerde ve gökte hiçbir şey zarar veremez. O her şeyi bilir.” şeklinde dua etmesi beklenir. Daha sonra sağ elinin üzerine yatmalı ve şu duayı okumalıdır:

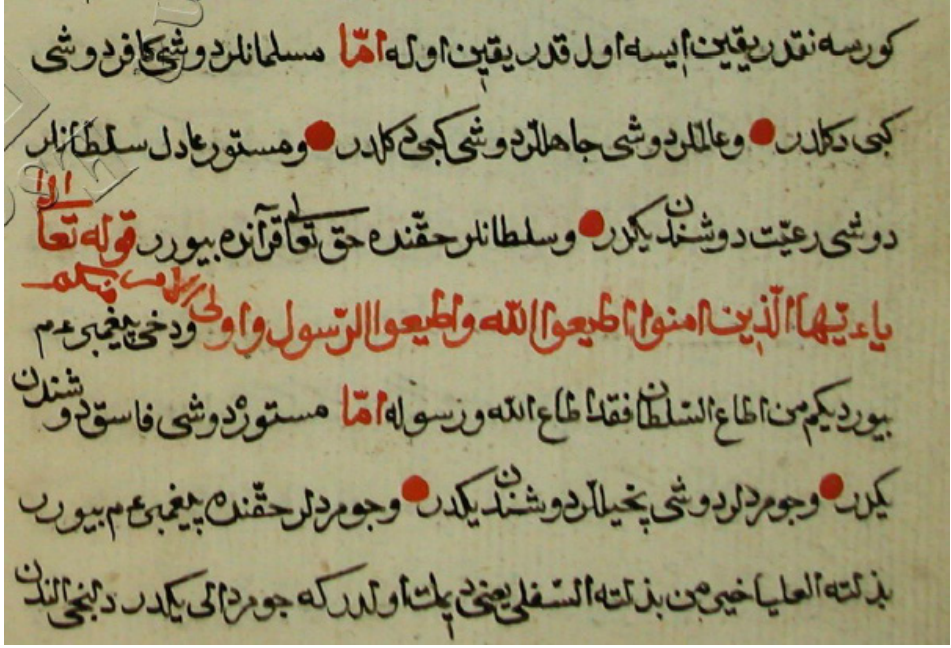
Allah’ım kendimi sana emanet ettim. Sana yöneldim, işlerimi sana havale ettim. Senden başka sığınılacak kapı yok, senden kaçacak yer de yok. Şanın yücedir. Yücesin, zengin olan sensin, biz fakiriz, senden bağışlanma isterim rabbim ve sana tövbe ederim. Ey Allah’ım bana doğru rüyalar göster. Yalan olmayan, menfaatli, zararlı olmayan.¹⁴

Kişinin canı sıkırken ya da hastayken gördüğü ya da şeytanın karıştığı rüyalar ise *yalan rüya* olarak adlandırılır ve üçe ayrılır: *hâb-ı himmet*, *hâb-ı illet* ve *hâb-ı şeytan*. *Hâb-ı himmet*, kişinin içi sıkıntıdayken gördüğü rüyadır ve bu tür rüyalara önem verilmemelidir. *Hâb-ı illet* ise kişinin hastayken gördüğü rüyadır ve bunlar da dikkate alınmamalıdır. *Hâb-ı şeytan* ise görüldükten sonra gusül abdestinin alınmasının gerektiği, şeytanın dâhil olduğuna inanılan rüyalar. Ayrıca vücuttaki safra ve sevda yoğunluğunun fazla olduğu zamanlarda görülen rüyalar da dikkate alınmamalıdır.

Rüya tabirinde Müslüman ile kâfirin rüyası, bilgili insan ile cahilin rüyası, sultanlar ile halkın rüyası, cömert insan ile cimri insanın rüyası bir tutulmamıştır. Buna sebep olarak ise her daim geçim sıkıntısı çeken birisinin dertli olacağı ve dertli kişinin de rüyasının bir öneminin olmadığı öne sürülür. Ayrıca gayrimüslimlerin, şehvete

14 Eserin 5b/1-3. satırlarında bulunan bu duanın aslı Arapçadır. Bu kısım, Musul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Dr. Shaymaa Emad Yahya tarafından tercüme edilmiştir. Katkıları için kendisine teşekkür ediyoruz.

düşkün genç erkeklerin ve âdet gören kadınların rüyalarına itibar edilemeyeceği bildirilir. (Bkz. Resim 2. Rüyayı gören kişinin tabire etkisi [4b])

Resim 2. Rüyayı gören kişinin tabire etkisi [4b]

Cinsiyet, makam, din ve benzeri unsurların yanı sıra rüyanın görüldüğü zaman da tabir üzerinde etkili olmaktadır. Söz konusu eserin ikinci bölümünde belirtildiğine göre gece görülen rüya, gündüz görülen rüyadan daha hayırlıdır. Kişi rüyasını gece olmadan görürse o rüyanın 30 yılda, gecenin ortasında görürse 5 yılda gerçekleşeceği söylenir. Rüya sabaha ne kadar yakınsa gerçekleşme zamanı da o kadar yakındır. Yıl içerisinde ise ilkbaharda görülen rüyanın gerçekleşme olasılığı daha yüksektir.

Hayvanlarla ilgili Rûya Motifleri

Şeyh Ali'nin tabirnamesinde 300'ün üzerinde rüya motifine yer verilmiştir. Bazı rüyaların yorumunun rüyayı gören kişinin yaşı, cinsiyeti ya da mesleği doğrultusunda farklılık göstermesi önemlidir. Dinî unsurlar, gezegenler, meslekler, mekânlar, doğa olayları, yiyecekler, hayvanlar ve benzeri şekilde gruplandırılmış bu motifler 20 ana

başlık altında toplanmıştır.¹⁵ Eserde, üzerinde en çok durulan motiflerden biri ise hayvanlardır.

Şeyh Ali'ye ait olan eserde hayvan motifleri son derece geniş yer kaplar. Öyle ki bu motifler; hayvanların sütleri, binek hayvanları, kurbanlık hayvanlar, dağlardaki hayvanlar, büyükbaş ve yabani hayvanlar, yırtıcılar, kuşlar, suda yaşayanlar ile bit, pire gibi ufak olan hayvanlar olmak üzere 11 farklı grupta toplanabilir.¹⁶ Hayvanlarla konuşmak, güreşmek ya da hayvanları kurban etmek vb. motifler hayvanların geneliyle ilgiliyse de bunların sayısı çok değildir. (Bkz. Tablo 2. *Genel Olarak Hayvanlar*)

Tablo 2: Genel Olarak Hayvanlar

Hayvanlarla Güreşmek	Hayvan ile güreşmek ya da yırtıcı hayvanlar ile kavga etmek (25a/3-4)	Gören kişi eğer hayvanları yendiyse bu zafere işarettir.
	Hayvan ya da yırtıcı hayvanlara zarar verdiğini görmek (25a/5)	Gören kişi sıkıntı çekecektir.
	Yırtıcı hayvanları yenmek (25a/5-6)	Düşmanı yenmektir.
Hayvanlarla Konuşmak	Kişinin yırtıcı hayvanlar ile hayvanların kendisiyle konuştuğunu görmesi (24b/14-15)	Gören kişi tuhaf, kaybettiği bir eşyaya sahip olacaktır; ilim öğrenip halk arasında aziz olacaktır.
Hayvan Sütü	Hayvanların sütünü görmek ya da sağmak (20a/14)	Görülen süt kadar helal maldır.
	Eti yenmez hayvanların sütünü görmek, içmek ya da bir kişiye vermek (20b/1-2)	Gören kişi düşmanını yener, eline miras ve helal mal girer.
Hayvanların Yüreği	Hayvanların yüreğini görmek (26a/2)	Toplu maldır.

15 Aslihan Büyükşekerci, “Şeyh Ali’ye Ait Bir Tabirname” (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019), 19-142.

16 Büyükşekerci, “Şeyh Ali’ye Ait Bir Tabirname,” 19-37.

Dağlarda Eti Yenen Hayvanlar (geyik, tavşan gibi)	Geyik, tavşan gibi dağlardaki eti yenen hayvanları görmek (26a/3)	Endişedir.
	Bu hayvanların etini görmek, yemek ya da bir kişiye vermek (26a/3-4)	Düşmana zafer ve helal maldır; mirastır.
Ufak Hayvanlar (arı, çekirge, bit, pire hariç)	Yerdeki ufak hayvanları görmek (28a/6-7)	Hor görülmeştir.
Kurbanlık Hayvan	Kurban çalmak (15b/2)	Gören kişi büyük bir yalan söyleyecektir; dini eksilecektir.

Tabirnameler, İslami kültürün etkisinde yazılan eserler olduğu için hayvanların yorumunda -diğer birçok motifte olduğu gibi- İslamiyet'in etkisi belirgindir. Bu anlayışla hayra yorulan hayvanların başında arılar gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de arıların Allah'ın verdiği içgüdüyle kendi yuvasını yapıp insanlar için şifalı bir besin ürettiği vurgulanmaktadır.

Ve Rabbin bal arısına şöyle ilham etti. “Dağlardan, ağaçlardan ve insanların kurdukları çardaklardan kendine yuvalar edin. Sonra her türlü besleyici ürünlerden ye, Rabbinin koyduğu kanunlara boyun eğerek çizdiği yollardan git!” Onların karınlarından farklı renk ve çeşitlerde şerbet (kıvamında bir sıvı) çıkar ki onda insanlara şifa vardır. İşte bunda da düşünen bir topluluk için açık delil bulunmaktadır.¹⁷

Deve ise Allah'ın kudretine örnek gösterilen bir hayvandır. İnsanların devenin yaratılışına bakıp Allah'ın kudretini tanımaları istenmektedir: “Peki insanlar devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yeryüzünün nasıl yayıldığına bakmazlar mı?”¹⁸ Bunun yanı sıra deve, Salih Peygamber'in bir mucizesidir. Semûd kavmi, Salih Peygamber'den peygamberliğine delil olarak bir mucize istemiş, böylelikle ona dişi bir deve gönderilmiştir.¹⁹ Ayrıca bu hayvan dinî ve ahlaki eserlerde kişileştirildiğinde şerefli ve temiz müminleri temsil etmek için kullanılır.²⁰

17 Kur'an-ı Kerim, Nahl suresi, 68. ayet, erişim 05.02.2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Nahl-suresi/1969/68-69-ayet-tefsiri>

18 Kur'an-ı Kerim, Gâşiye suresi, 17. ayet, erişim 11.02.2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/G%C3%A2%C5%9Eiye-suresi/5984/17-ayet-tefsiri>

19 Celal Çayır, “Kur'an-ı Kerimde Zikredilen Hayvanlar ve Zikir Sebepleri” (Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 1999), 39.

20 Detaylı bilgi için bkz. Banu Özer Griffin “Marzuban-name Tercümesi Metninde Geçen Hayvan Tasvirleri Üzerine Bir İnceleme” (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik

Kuşlar, Allah'ın adını zikreden hayvanlardır: “Görmez misin ki göklerde ve yerde olanlar, havada kanatlarını açarak süzülen kuşlar Allah'ı teşbih ederler. Hepsisi duasını ve teşbihini bilmekte, Allah da onların bütün yaptıklarını bilmektedir.”²¹ Ayrıca kuş eti Kur'an-ı Kerim'de cennet nimetlerinden biri olarak gösterilmektedir. Muhtemelen bu yüzden rüyada eti yenilebilen kuşları görmek, manevi gıdayı temsil etmektedir.²²

Çevrelerinde kaynaktan doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle sonsuza dek hizmet sunacak gençler dolaşır. Bundan dolayı ne baş ağrısına tutulurlar ne de sarhoş olurlar. Beğendikleri meyvelerle ve canlarının çektiği kuş etleriyle güzel yüzlü huriler saklı inciler misali yaptıklarının karşılığı olarak. Orada ne boş bir söz iştirler ne de günaha sokacak bir şey.²³

Kuş türleri içinde ise hayra yorulanların başında hüthüt gelir. Kur'an-ı Kerim'de diğer kuşlardan farklı olarak bir temsilci ya da haberci sıfatıyla yer alır. Hz. Süleyman “Hüthütü niçin göremiyorum, yoksa kayıplara mı karıştı?” diye sorar.²⁴ Çok geçmeden hüthüt gelip şu cevabı verir:

Ben senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sebe halkından sana kesin bir bilgi getirdim. Onları bir kadın hükümdarın yönettiğini gördüm, kendisine her imkân verilmiş, bir de muhteşem tahtı var. Ancak onun ve halkının Allah'ı bırakıp güneşe taptıklarını da gördüm. Şeytan onlara yaptıklarını güzel göstermiş, böylece onları yoldan alıkoymuş. Bu yüzden doğru yolu bulamıyorlar. (Şeytan bunu) göklerde ve yerde gizli olanı açığa çıkararak, gizlediğinizi ve açıkladığınızı bilen Allah'a secde etmesinler diye yapmış. Oysa arşın sahibi olan Allah'tan başka tanrı yoktur.²⁵

Hz. Süleyman'ın hüthütü neden aradığı ile ilgili çeşitli ihtimaller vardır. Buna göre kuşlar; Hz. Süleyman ve ordusunu konakladıkları bir yerde havada saf tutarak gölgelendirmekteydi, bir ara kendisine güneş vurunca Hz. Süleyman onun yokluğunu fark edip nerede olduğunu öğrenmek istemiştir. Başka bir ihtimale göre ise Hz. Süleyman hüthütü, su bulmak için kullanırdı ve abdest alacağı zaman su ihtiyacı olunca hüthütü

Üniversitesi, 2015), 62; Serpil Yılmaz, “Mesnevide Geçen Hayvan Metaforlarının Tasavvufi Yorumu” (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2011), 116.

21 Kur'an-ı Kerim, Nûr suresi, 41. ayet, erişim 12.02.2022. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/N%C3%BBr-suresi/2832/41-ayet-tefsiri>

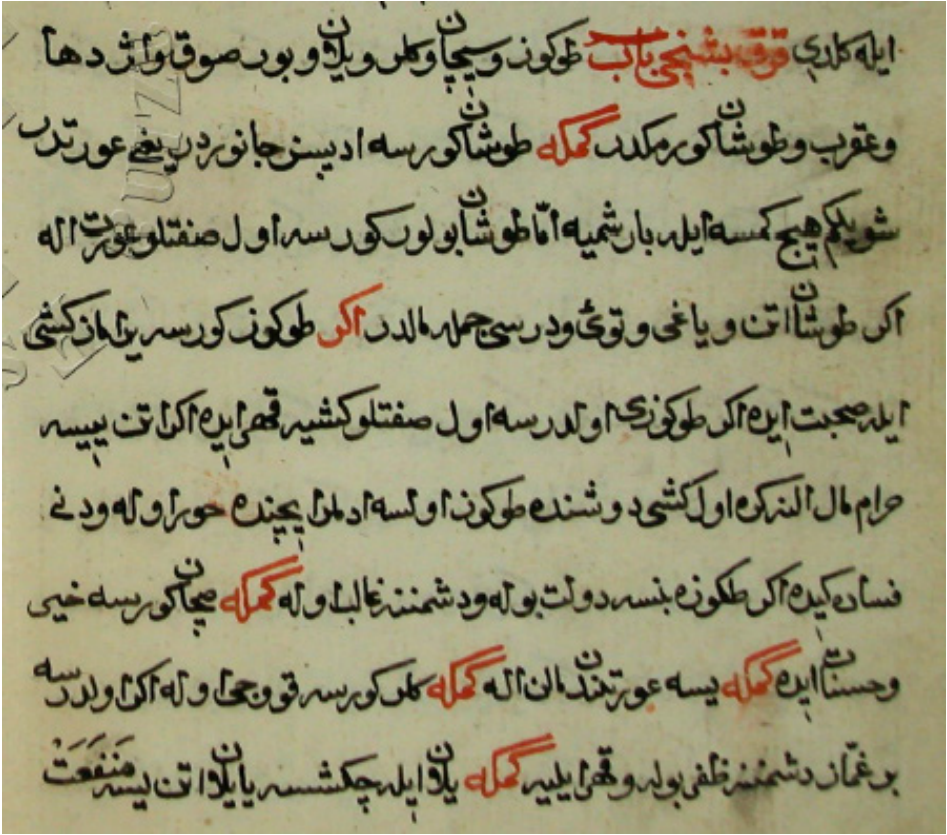
22 Schimmel, “Halifenin Rüyaları,” 97.

23 Kur'an-ı Kerim, Vakıa suresi, 11-25. ayetler, erişim 13.02.2022. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/V%C3%A2k%C4%B1a-suresi/4990/11-26-ayet-tefsiri>

24 Kur'an-ı Kerim, Neml Suresi, 20. ayet, erişim 13.02.2022. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Neml-suresi/3176/17-30-ayet-tefsiri>

25 Kur'an-ı Kerim, Neml Suresi, 22-26. ayetler, erişim 13.02.2022. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Neml-suresi/3176/17-30-ayet-tefsiri>

Şeyh Ali'nin Ta'birname'sinde Rüya Türleri ve Hayvan Motifleri sormuştu.²⁶ Ayrıca hüthüt kuşunun toprağın altındaki suyu görebilme yeteneğinin yanında yeryüzünde iki yer arasındaki mesafeyi de bildiği söylenir.²⁷

Resim 3. Tabiri kötü olan hayvanlar [26b]

Eserde kötüye yorulan hayvanlara domuz örnek verilebilir. (Bkz. Resim 3. *Tabiri kötü olan hayvanlar* [26b]) Kur'an-ı Kerim'de domuz eti haram kılınmış ve kâfirler domuzlara benzetilmiştir: "Allah katında cezası bundan daha kötü olanı size haber

26 Cavit Hondi, "Klasik Tefsirlerde Hz. Süleyman'ın Hayvanlarla Muhaveresi (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, 2022), 15. Ayrıca bkz. Rıfat Karaman, "Kuran'daki Hayvan Figürleri ve Sembolik Yorumları" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2017), 59-62.

27 Çayır, "Kur'an-ı Kerimde Zikredilen Hayvanlar ve Zikir Sebepleri," 42-43.

vereyim mi? Onlar Allah'ın lanetlediği ve gazap ettiği, bir kısmını maymunlara ve domuzlara çevirdiği, tâguta tapan kimselerdir.”²⁸

Akrep de domuz gibi kötüye yorulan bir başka hayvandır. Hz. Ayşe'nin aktardığına göre Hz. Muhammed'i namaz kılariken akrep sokmuştur. Hz. Muhammed de “Allah, akrebe lanet etsin! Namaz kılan, kılmayan herkesi sokar. Haremde ve harem dışında öldürünüz.” diye buyurmuştur.²⁹

İslami sebeplerin yanı sıra aslan, manda, sığır gibi fiziksel kuvveti yüksek ya da akdoğan ve kartal gibi yırtıcı özellikte olan hayvanlar genellikle gücü -dolayısıyla padişahlık ve mertebeyi- simgelemektedir. Kaplan, ayı, tavşan gibi hayvanlar ise rüyanın içeriğine göre hem iyi hem kötü anlama gelebilirler. (Bkz. Tablo 3. *Hayvanlarla ilgili Rüya Motifleri*.)

Tablo 3. Hayvanlarla ilgili Rüya Motifleri

Hayvanın Adı	Rüya Motifi	Tabiri
Akrep	Akrep görmek (27a/4-5)	Düşmandır ve kavgacı kadındır.
	Akrep öldürmek (27a/5)	Düşmanımı öldürmektir.
Akdoğan	Akdoğan görmek (27b/1)	Padişahlıktır.
	Akdoğanı yakalar, yer ya da elinde tutar görmek (27b/8)	Bu düşü gören iki defa şansı yakalar; oğlu olup sevinecektir.
	Akdoğan elinden uçar görmek (27b/9)	Gören kişi mertebeden düşecektir; malı telef olacaktır.
Arı	Bal arısı görmek (28a/5)	Gören kişi hâkim olacaktır; zengin bir kadın ile evlenecektir.
Aslan	Aslan görmek (27a/7)	Sultandır.
	Aslan ile uğraşmak (27a/7)	Düşman ile uğraşmaktır.
	Aslan sütü görmek (2b/8)	Düşmanları yenip devlet kurmaktır.

28 Kur'an-ı Kerim, Maide suresi, 60. ayet, erişim 9.02.2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/M%C3%A2ide-suresi/729/60-ayet-tefsiri>

29 Harun Reşit Demirel, “Köpek ve Diğer Bazı Hayvanların Öldürülmesine Cevaz Veren Hadislerin Değerlendirilmesi,” *Mütefekkir*, s.1 (Bahar, 2014): 88.

Şeyh Ali'nin Ta'birname'sinde Rüya Türleri ve Hayvan Motifleri

At	At görmek (24b/10)	İzzet ve mertebedir.
	İtaatkâr bir at üzerine binmek (24b/11)	İzzet ve mertebedir.
	İtaat etmeyen bir at üzerine binmek (24b/12)	Mertebe ve mutluluktur.
	Bey ile ata binmek (26b/2)	Padişahlık ile dostluktur; maldır.
	Bey ile birlikte padişahın ata binmesi (26b/4-5)	Sultanlıktır.
	At sütü görmek (2b/9)	Haram mal ve korkmaktır.
Ayı	Ayı görmek (27a/9)	Düşman ve kötü dindir.
	Ayı öldürmek (27a/10)	Düşmanı öldürmektir.
	Ayı eti, derisi ve ayağını görmek (27a/10-11)	Mal ve nimettir.
Balık	Balık görmek ya da tutmak (28a/9-10)	Mal ve rızıktır.
	Ağ ile balık tutmak ya da görmek (28a/10)	Hizmetkârdır.
Baykuş	Baykuş görmek (27b/10)	Bu düşü gören zayıf ve çaresiz olacaktır.
Bit	Bit görmek (28a/7)	Gören kişi hakir ve zayıf olacaktır.
Buzağı	Mandanın buzağısını görmek (26a/15-26b/1)	Padişahlıktır.
Bülbül	Bülbül görmek (27b/12)	Gören kişi güzel güzlü bir kadın ile evlenecektir.
Çakal	Çakal sütü görmek (2b/9)	Düşmanlardan mal kazanıp korkmaktır.

Çaylak	Çaylak görmek ya da tutmak (27a/15)	İtibardır.
	Çaylağın kendini göğe alıp götürdüğünü görmek (27b/1-2)	Gören kişi uzak bir sefere çıkacak ve hali hoş olacaktır; Müslümanlara zarardır.
	Çaylağın kendini göğe alıp götürürken yere düşürdüğünü görmek (27b/3)	Gören kişi yüksek mertebeden düşecektir.
	Çaylağa binip dönmek (27b/4)	Gören kişi sefer edecek ve o seferde ölecektir.
	Çaylağın eti, derisi ya da tüyünü görmek (27b/5)	Maldır.
Çekirge	Çekirge görmek (28a/6)	Askerlerin gelmesidir.
Deve	Deveye binmek (24b/15)	Nimet bolluğudur ayrıca gören kişi bir kadın ile evlenecektir.
	Binilen devenin çekinmesi (24b/15)	Deveye binen kişi hasta olacaktır.
	Develer içinde çıplak olmak (25b/1)	Sıkıntıdır.
	Dişi deveye binmek (25b/2)	Soylu bir kadınla evlenmektir.
	Sarhoş deve görmek ya da binmek (25b/2)	Güçlü birisini yenmektir.
	Çıplak develer görmek (25b/3)	Kötü işlerdir.
	Deve görmek (25b/4)	Güçlü kimselerin himayesine işaretir.
Domuz	Domuz görmek (26b/10)	Yaramaz kişi ile sohbet etmektir.
	Domuz öldürmek (26b/11)	İyi niyetli kişiye eziyet etmektir.
	Domuz eti yemek (26b/11-12)	Haram maldır.
	Domuz olmak (26b/12)	İnsanlar içinde hor olmak ve dini fesada girmektir.
	Domuza binmek (26b/13)	Düşmanı yenmektir.
Dudu	Dudu görmek (27b/11)	Gören kişi tatlı dilli olacaktır.
	Dişi dudu görmek (27b/11)	Gören kişi güzel güzlü bir kadın ile evlenecektir.

Şeyh Ali'nin Ta'birname'sinde Rüya Türleri ve Hayvan Motifleri

Eşek	Eşek görmek (24b/13)	Şanstır, dişi eşek erkek eşekten daha iyidir.
	Eşekten düşmek (24b/14)	Gören kişi ya yakında ölecek ya da yoksul olacaktır.
	Eşek sütü görmek (2b/10-11)	Helal maldır.
Ejderha	Ejderha görmek (27a/3)	Zalim padişahıtan sakınmak gerektiğine işarettir.
Geyik	Geyik tutmak (26a/5)	Gören kişi bakire kız ile evlenecektir.
	Dişi geyiğin yüzünü görmek (26a/5)	Gören kişi güzel yüzlü bir kadın ile evlenecektir.
	Bütün dağ geyiklerini görmek (26a/6)	Kadındır.
	Dağ geyiklerinin yavrusunu bulmak (26a/6)	Gören kişinin oğlu doğacaktır.
	Geyik uzuvlarını görmek (26a/7)	Faydadır.
	Geyik sütünü görmek (20a/14-15)	Gören kişi karısının malından miras yiyecektir.
Güvercin	Güvercin görmek (27b/15)	Kadın çokluğudur.
	Mavi güvercin görmek ya da tutmak (27b/5-6)	Gören kişi hasta olacaktır; mavi güvercin derisi helal mal demektir.
	Mavi güvercini dam üstünde konmuş görmek (27b/6)	Kaygıdır.
Hüthüt	Hüthüt görmek (27b/13)	Hüthüt kuşların şahı olduğu için onu gören kişi âlim olacaktır.
Kaplan	Kaplan görmek (27a/7-8)	Düşmandır.
	Kaplanın etini, derisini ve ayağını görmek (27a/8-9)	Mal ve nimettir.
	Kaplan sütü görmek (2b/10)	Güçlü bir düşmana işarettir.
Kaplumbağa (bağa)	Kaplumbağa görmek (28a/11)	Gören kişi zahit ve âbit olacaktır.
Karınca	Karınca görmek (28a/6)	Karışıklıktır.

Kartal	Kartal görmek ya da tutmak (27a/15)	İtibardır.
	Kartalin kendini göğe alıp götürdüğünü görmek (27b/1-2)	Gören kişi uzak bir sefere çıkacak ve hali hoş olacaktır; Müslümanlara zarardır.
	Kartalin kendini göğe alıp götürürken yere düşürdüğünü görmek (27b/3)	Gören kişi yüksek mertebeden düşecektir.
	Kartal binip dönmek (27b/4)	Gören kişi sefer edecek ve o seferde ölecektir.
	Kartalin eti, derisi ya da tüyünü görmek (27b/5)	Maldır.
Katır	Çıplak katır görmek ya da ona binmek (24b/12)	Gören kişi bir kadın ile evlenecek fakat çocuğu olmayacaktır.
	Katır görmek (25b/4)	Güçlü kimselerin himayesine işarettir.
Keçi	Evine keçi götürmek (25b/15)	O ev için kederdir.
	Düşünde keçi etini yemek ya da görmek (26a/1)	Sıkıntıdır.
Keklik	Keklik görmek (27b/10)	Gören kişi dinsiz olacaktır.
Kertenkele (keler)	Kertenkele görmek (26b/14)	Fitneci kişiye işarettir.
	Kertenkele öldürmek (26b/14-15)	Bir fitneci düşmanı yenmektir.
Koç	Koçlar görmek (25b/12-13)	Düşü gören kişi yaşadığı yerde soylu birisi olacaktır.

Şeyh Ali'nin Ta'birname'sinde Rüya Türleri ve Hayvan Motifleri

Koyun	Koyun boğazlamak (25b/5)	Güçlü bir kişiyi yenmektir.
	Koyun boynu boğazlamak, etini paylaşmak ya da yüzmek (25b/6-7)	Mal çokluğudur ancak koyun derisini yüzmek sıkıntı ve haram maldır.
	Koyun yüzmek için bir ev görmek (25b/8)	O evde bu düşü görene işkence edilecektir.
	Koyunun başını bedeninden ayrı görmek (25b/8-9)	Gören kişi karısından ayrılacaktır.
	Koyunun ayağını görmek (25b/9)	Bir bahaneyle tanıklık vermektir.
	Evinde koyun görmek (25b/10)	Nimettir.
	Dişi koyun boğazlamak ya da etini yemek (25b/10)	Dileğine kavuşmaktır.
	Koyunun kuyruğunu, ayağını, kanını ve karnının içindekileri görmek (25b/11-12)	Mal ve nimettir.
	Koyun sütünü görmek ya da içmek (20a/15)	Gören kişinin eline helal mal geçecektir.
Kumru	Kumru görmek (27b/15)	Güzel yüzlü bir kadın ile evlenmektir; zenginliktir.
Kurbağa	Kurbağa görmek (28a/11)	Gören kişi zahit ve âbit olacaktır.
Kurt	Kurt görmek (27a/11)	Yaşlı kadındır.
Kuş	Kuşların etini yemek (27b/14)	Gören kişinin dileklerine kavuşmasıdır.
	Uçan kuş görmek ya da sesini işitmek (28a/1)	Kavgaya tutuşmaktır.
	Bir kuşu ayağının altına almak (28a/2)	Bir kimseye eziyet etmektir.
	Kuş ile konuşmak (28a/3)	Biçare kimse için mutluluktur.
	Havada kuş gibi uçmak (24b/11-12)	Dileğe erişmektir.
Kuş sütü görmek (2b/11)	Düşman üzerinde hâkim olmaktır.	
Kuzu	Kuzu görmek ya da etini görmek (25b/13-14)	Faydadır.

Manda	Bir bölük mandayı sürüp yürütür görmek (26a/14)	Halka hâkim olmaktır.
	Manda öldürmek (26a/15)	Güçlü birinin üzerine hücum etmektir.
Oğlak	Oğlak görmek ya da etini görmek (25b/13-14)	Faydadır.
Örümcek	Örümcek görmek, tutmak ya da kıyafetinden çıkarmak (27a/4)	Gören kişi zahit olacaktır.
Pire	Pire görmek (28a/7)	Gören kişi hakir ve zayıf olacaktır.
Porsuk	Porsuk görmek (27a/3)	Zalim padişahıtan sakınmak gerektiğine işaretir.
Sıçan	Sıçan görmek (26b/13)	Hayır ve hasenat yapmaktır.
	Sıçan yemek (26b/13-14)	Gören kişi karısından malını alacaktır.
Sığır	Sığır eti yemek (26a/8)	Padişahın işi ve maldır.
	Evinde sığır görmek (26a/9)	Nimettir.
	Sığır boğazlamak ve etini paylaşmak (26a/9)	İş yapmaktır.
	Semiz sığır görmek (26a/10)	Nimet ve bolluktur.
	Sığır etini ya da yağını görmek (26a/11)	Nimet ve bolluktur.
	Erkek, dişi ya da yavru sığır görmek (26a/12)	Hoşluktur.
	Sığır sağmak (26a/12-13)	Hoştur.
	Su sığırı görmek (26a/13)	Güçlü ve cesur bir kimseye işaretir.
	Sığır sütünü görmek ya da içmek (20a/15)	Gören kişinin eline helal mal geçecektir.
Sığırcık	Sığırcık görmek (27b/12)	Hizmetkârdır.
Sırtlan	Sırtlan görmek ya da binmek (27a/12)	Çirkin bir kadınla evlenmektir.
	Sırtlan ile uğraşmak (27a/13)	Gören kişi karısı ile kavga edecektir.
	Sırtlan etini yemek (27a/13)	Gören kişinin karısı ona cadılık yapacak; gören kişi karısının malını yiyecektir.

Simurg	Simurg görmek (27b/13-14)	Padişahlıktır; bir kadın ile evlenmektir.
Tavşan	Tavşan görmek (26b/8)	Edepsiz hayvanlardır; düşman kadındır; biri ile barışmamaktır.
	Tavşan bulmak (26b/9)	Gören kişi iyi niyetli bir kadın ile evlenecektir.
	Tavşan eti, yağı, tüyü ve derisini görmek (26b/10)	Hepsi mala işarettir.
Tavşancıl	Tavşancıl ile kavga etmek. (27b/1)	Gören kişi padişah ile savaşacaktır.
Yengeç	Yengeç görmek (28a/12)	Maldır.
Yılan	Yılan ile kavga etmek ya da etini yemek (26b/15)	Menfaat elde etmektir.
	Kara yılan görmek (27a/1)	Kâfir düşmandır.
	Büyük yılan görmek (27a/1)	Müslüman düşmandır.
	Erkeklik organından, burnundan ya da ağzından yılan çıkmak (27a/2)	Gören kişinin oğlu doğacaktır.

Sonuç

Şeyh Ali'nin tabirnamesinin yazıldığı dönem hakkında net bir bilgi olmasa da eserde Eski Anadolu Türkçesinin izleri görülür. Eser; 55 sayfa, 28 varaktan, 52 bâbdan oluşur.

Rüyalar “gerçek ve yalan” olmak üzere ikiye ayrılır. Rühayı gören kişinin yaşı, cinsiyeti, dini ve refah durumuyla rüyanın görüldüğü zamanın rüya yorumu üzerinde etkisi büyüktür. Görülen her rüya tabir edilmez. Doğru koşulların olmadığı durumlarda görülen rüyalar dikkate alınmaz.

Eserde Allah, melekler, peygamberler, cennet, cehennem ve kıyamet ile ilgili rüyalar öncelikle tabir edilirken onları gezegenler, doğa olayları, mekânlar, kokular, meslekler, vücudun kısımları, gündelik eşyalar, ağaçlar, yemekler, mücevherler, hayvanlar ve zanaatçılıkla ilgili motifler izler.

Rüya motiflerin içerisinde hayvanlarla ilgili olanlar detaylı işlenmiştir. Kendi içinde binek, kurbanlık, yaban, büyükbaş, yırtıcı, suda ve havada yaşayanlar olmak

üzere sınıflandırılabilen 51 hayvana yer verilmiştir. Dinî bakış açısıyla yazılan tabir-namelerde hayvanlarla ilgili rüyaların yorumunda da İslami kültür kendini açıkça hissettirecek sevilen hayvanlar iyiye, sevilmeyenler hayvanlar kötüye yorumlanır.

Kaynakça

- Balaban, Adem. “Türkçe Yazma Tabirnameler.” *Dil ve Edebiyat Eğitim Dergisi*, s.9, (2014): 112-132, erişim 05.02.2022. http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/adem_balaban_turkce_yazma_tabirnameler.pdf
- Büyükşekerci, Aslıhan. “Şeyh Ali’ye Ait Bir Tabirname.” Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019.
- Coşkun, Vildan, Orhan Şaik Gökyay. “Tabîr-nâme,” erişim 05.02.2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tabirname>
- Çayır, Celal. “Kur’ân-ı Kerim’de Zikredilen Hayvanlar ve Zikir Sebepleri.” Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 1999.
- Demirel, Harun Reşit. “Köpek ve Diğer Bazı Hayvanların Öldürülmesine Cevaz Veren Hadislerin Değerlendirilmesi.” *Mütefekkir*, s.1 (Bahar, 2014): 68-102, erişim 17.02.2022. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/111717>
- Eminoğlu, Hatice. “Müşkil Güşâ (Dil Bilgisi-Metin-Dizin).” Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2003.
- Gülçiçek, Akçay. “Mesnevilerde Rüya Teorileri.” *Türkbilgi Dergisi*, s.36, (2018): 213-234. Erişim tarihi 17.02.2022. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/991568>
- Griffin Özer, Banu. “Marzuban-name Tercümesi Metninde Geçen Hayvan Tasvirleri Üzerine Bir İnceleme.” Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2015.
- Hondi, Cavit. “Klasik Tefsirlerde Hz. Süleyman’ın Hayvanlarla Muhaveresi.” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, 2022.
- Karaman, Rıfat Karaman. “Kuran’daki Hayvan Figürleri ve Sembolik Yorumları.” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2017.
- Kur’an-ı Kerim, erişim 13.02.2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr/>
- Schimmel Annemarie. *Halifenin Rüyaları*. Çeviren Tuba Erkmen. İstanbul: Kabalıcı, 2005.
- Yılmaz, Serpil. “Mesnevîde Geçen Hayvan Metaforlarının Tasavvufî Yorumu.” Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2011.
- Yücel Ahmet. “İbn Sîrîn.” Erişim 05.02.2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-sirin>